

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

20 JUL 2010

Զ Ռ Ն Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն Ս Ե Ր Ի Ա

Զ Ո Ր Ա Կ Ո Ջ Ի Կ Ի
ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ
Հ Ո Ւ Շ Ա Տ Ե Տ Ր Ը

613.67
9-83

Հ Բ Ա Տ Ա Ր Ա Վ Ա Ր Թ Գ Ո Ւ Ն
Հայաստանի Կարմիր Խաչի

Փ Ե ր Է ղ ա Յ

1931

13 APR 2013

ՊԵՏՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 4563
ԳԼԱՎԼԻՏ 6797 (Բ)
ՏԻՐԱԺ 5000

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Ե ՊԱՀՊԱՆԻ ՄԱՐՏԻԿՆ ԻՐ ՈՒԺԵՐՆ
ՈՒ ԱՌՈՂՁՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՇԱՎՈՒՄ

Պատերազմի ժամանակ ամեն մի զինվորամաս չատ
հաճախ ստիպված է լինում արշավային շարժումներ
անելու: Արշավի խնդիրը կայանում է նրանում, վոր
հասնեն նշանակված կետին, վորքան հնարավոր է շուտ
և ուժերի ամենաքիչ դործադրմամբ: Դա առանձնապես
կարեւոր է պատերազմի ժամանակ, յերբ հաճախ կա-
րիք է լինում արշավից ուղղակի կովի մտնել: Այդ
պատճառով, յուրաքանչյուր մարտիկ պետք է իմանա
արշավի ժամանակ իր ուժերն ու առողջությունը պահ-
պանելու կանոնները և շարունակ հետեի նրանց մեռանց
այդ կանոնները կիրառման, մարտիկն արշավի ժա-
մանակ ի զուր կլիանի իր ուժերը, հետեւապես և
կորակաւի նրա կովի պատրաստակամությունը:

Ուզում ես քեզ համար հեշտացնել արշավը—
պատրաստվիր նրա համար ինչպես հարկավոր է:

ԻՆՉ ՊԵՏՔ Ե ԱՆԵՆ ԱՐՇԱՎԻ ՆԱԽՈՐՅԱԿԻՆ

1. Ձնիւր ուշադրութեամբ հաշուատեղենդ: Կարիւր
պակաս կոճակներն ու չափրատները (քրօպի):

Յեթե մարդադրեստի ոճիքը կամ չարվարի դուրին
չափազանց նեղ է, տեղափոխիր կոճակները կամ չափ-

լաւանները, կոչկայուելով ոճեր կոչկաներդ, կաշին կը-
փաթէի և չի սեղմի վրաներդ ու չի թողնի խոնավու-
թեան անցի: Նայիր, արդարեւ կոչկաներդ մեջ չկա՞ն
դուրս ցցված մեխեր: Աւելիւր ըստը անկանոնու-
թեանները:

2. Լվա վտարի փաթաթանները (портянки):

Կրկին անգամ տառաչիր, արդարեւ կանոնավոր ևս
փաթաթել, կոչկաներդ հագնելիս չե՞ն շարժվում իրենց
տեղից կամ չե՞ն դուրս վտարի տակ ծալքեր: Յեթե դու
չդիտես ինչպէս պետք և փաթաթել փաթաթանները,
խնդիրը բաժնի հրամանատարին կամ սանիտարական
հրահանգչին, վոր քեզ ցույց տան, թե ի՞նչպիսի պետք
և փաթաթել փաթաթանները:

3. Մաքրի կերակրամանդ (кателек): Լվա ջրա-
մանն (фляга) ինչպէս հարկն և:

4. Լվացվիր ինքդ, վորքան կարելի յե լավ: Մա-
նավանդ ավելի մեծ հոգատարութեամբ լվա վտաներդ
և կտրի յեղունգներդ:

5. Ուշադրութեամբ դնիր վրաներդ: Յեթե վրա-
ներդ քրանում են կամ նրանց վրա կան չոնոգւթած-
քներ, կոշտեր (мозоли) դիմիր սանիտարական հրահանգ-
չի ողնութեան:

6. Ձոկիր իրերդ, վորոնք վերցնելու յես հետդ ար-
չով դնալիս: Մի մոռանար հարկաւորները, բայց և մի
վերցնի ավելորդ վորեւ իր: Ամեն մի ավելորդ իր ար-
չովի ժամանակ կապելացնի քո հոգնածութեանը: Ձո-
կած իրերը կանոնավոր դարձիր պայուսակի մեջ:

ԽՆՁ ՊԵՏԻ ԱՆԵԼ ԱՐՇԱԳ, ԳՆԱԼՈՒՑ ԱՌԱՋ

1. Ստուգիր կանոնավոր ևս փաթաթված վտարի-
փաթաթանները:

2. Լցրու ջրամանդ յեփված ու սառցքած ջրով և
տալս պիտի խցանիր բերանը:

3. Ձինահաղուսաներդ (сваряжение) ուշադրու-
թեամբ հետեւիր, վոր հարմար կերպով նստած լի-
նեն վրադ և չխանդարեն շարժումներդ:

ԲԱՅԼՎԱԾՔԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՊԱՀՊԱՆԻՐ ՈՒԺԵՐԳ

1. Հալատար քայլ պահպանիր:

2. Քայլելու ժամանակ քթով չնշիր. ավելի քիչ
փոշի կդնա թոքերդ, ավելի քիչ կչորանա բերանդ և
ավելի քիչ կծարավես:

3. Յեթե դու ծխում ես, աշխատիր չծխել քայլելու
ժամանակ կամ դադար տոնելուց անմիջապէս հետո:
Ծխիր այն ժամանակ, յերբ փոքր ինչ կհանգստանաս:

ԱՐՇԱԳԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ԶՈՒՐ ԽՄԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

1. Արշափի ժամանակ ջուր չխմես առաջին պառա-
հած աղբյուրից: Հիշիր, վոր հում ջուրը կարող և իր
մեջ պարունակել վորովայնային ախի, արյունալից
փորհարիւնքի և խոլերայի վարակ: Հում ջուր կարելի
յե խմել միայն այն աղբյուրներից, վորոնց ջուրը քր-
թը կի կամ սանիտարական հրահանգչի կողմից ճանաչ-
ված և անվնաս:

2. Միանգամից չխմես լիքը ջրամանիդ մեջ յեղած
ջրի կիսից ավելին: Ծոզի և արշափի ժամանակ վորքան
չտա խմես, այնքան ավելի կբացնես, իսկ դրանով մա-
րախ չի ափցնի:

Շատ խմած ջուրն առաջ ե բերում հոգնածություն
և ստամոքսի ծանրություն:

3. Արչավից առաջ, նախաճաշին շատ թեյ խմիր:

4. Արչավի ժամանակ պահիր ջուրը: Աշխատիր,
վոր վերջրած ջուրդ բաժականումն մինչև մեծ դադա-
րը:

5. Առաջին յերկու փոքր դադարների ժամանակ ա-
վելի լավ ե բնավ ջուր չխմես: Յեթե խիստ ծարավ ըզ-
դաս, ջրամանիցդ խմիր միայն մի քանի ումտ և վողս-
ղիւր բերանդ ու կոկորդդ: Յերրորդ և չորրորդ դա-
դարի ժամանակ կարելի չե խմել ջրամանի կեսը: Զու-
րը խմիր փոքրիկ ումտերով, աշխատելով պահել բերնի
մեջ վորջան կարելի չե յերկար ժամանակ:

6. Մեծ դադարի ժամանակ, ուտելու միջոցին,
թեյ կամ ջուր խմիր, վողողիւր ջրամանդ և լցրու յե-
փած ստոնցրած ջուր կամ թեյ:

ԻՆՉՊԵՍ ԼԱՆԳՍՏԱՆԱԼ ՓՈՔՐ ԴԱԴԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. Փոքր դադարի ժամանակ, յեթե հրամանատա-
րը թույլատրեց, քակիր դոտիդ և հանիր հակազազը:

2. Ծոզ յեղանակին նստիր սուլերի տակ կամ պտո-
կիր մեջքիդ վրա վեր բարձրացրած վոտներով, վոր-
պեսզի հեշտանա արցան հոգանքը վոտներից դեպի վեր:
Սառը կամ խոնավ դետնի վրա մի նստիր ու մի պտո-
կիր, կարող ես մրսել ու հիվանդանալ:

3. Փոքր դադարի ժամանակ վոտքիդ փաթաթան-
ները քակիր ու նորից փաթաթիր, յեթե նրանք քանդ-
վել են ու խանդարում են քայլվածքդ:

ԻՆՉՊԵՍ ԼԱՆԳՍՏԱՆԱԼ ՄԵՇ ԴԱԴԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

1. Մեծ դադարի ժամանակ հանիր վրայիցդ բոլոր
սարքավորումն ու կանոնավոր դարսիր:

2. Հանիր վրայիցդ մարզադպիստը և կոշիկներդ:
Վտի փաթաթանները կախիր կամ փոխ չորանա: Յե-
թե հնարավոր ե՝ լվա, կամ դոնե ցայիր սառը ջրի մեջ:

3. Լավ ու խնամքով լվա յերեսդ, վիղդ, ձեռներդ
ու աչքերդ, վոր հեռացնես փոշին ու կեղտը, ապա մի-
այն սկիւր ուտել:

Յեթե դորամասը դադարի յե կանգնել դետի մոտ,
տմենից լավը, մի քիչ հանդստանալուց հետո, ուտե-
լուց առաջ, լողանալն ե դետում:

4. Ուտելուց առաջ վողողիւր կերակրիդ ամանն ու
զեւալը, իսկ ուտելուց հետո լավ լվա տաք ջրով:

5. Ուտելուց հետո պառկիր սավերի մեջ հանգստա-
նալու:

6. Զննիր վոտներդ, յեթե նրանց վրա առաջ են յե-
կել բշտիկներ, դիմիր սանիտարական հրահանգներն կամ
բժշկին: Դու ինքդ այդ բշտիկները մի պտտի, դա կա-
րող ե առաջ բերել լուրջ հիվանդություն:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԻՏԻ ՊԱՀԵՍ ԲԵՋ՝ ԲՆԱԽԱՆ ՎԱՅՐՈՒՄ
ԴԱԴԱՐ ԱՌՆԵԼԻՍ

1. Բնակված վայրում դադար առնելիս, յերբ մըտ-
նես վորեւե խրճիթ, տեղեկացիր, արդյոք չկա՞ն աղ-
տեղ վարակիչ հիվանդներ: Յեթե կա, անմիջապես հա-
ղորդիր այդ մասին հրամանատարին կամ բժշկին: Այդ-
պիսի խրճիթում բնակվել չի կարելի, վորպեսզի վոչ
ինքդ հիվանդանաս և վոչ ել վարակը տարածես դո-
րամասի մեջ:

2. Մի աշխատի անպատճառ փշերել խնձիրթում :
Շատ լավ կարելի չի ընել և մարագում , ամբարում
կամ մի այլ շենքում , վոր հատկացված է դիշերելուն :

3. Խրճիթում քնելու դեպքում քեզ համար ընտրիր
մի այնպիսի տեղ , ուր տան տերերը չեն քնում (նստա-
րան , ազատ թախտ) : Մի ուղտվիր տան տերը՝ անկող-
նից և մի ծածկվիր նրա վերմակով կամ շորերով : Վեր-
մակներն կամ շորերն միջոցով կարող են փոխվել շատ
տեսակի վարակիչ հիվանդություններ (քոս , բծավոր և
վերադարձ տիֆ և այլ հիվանդություններ) :

Տնտեսերին հետ մի ամանից մի ուտի : Մի սրբվիր
այն սրբիչով , վորից ոգտվում են ուրիշները , վորպես-
զի չվարակվես տրախումայով :

4. Գիշերելիս լվացվիր և վոտի փաթաթանները
կախիր չորանա : Ընթրիր , կանուխ ընիր , վոր լավ քու-
նրդ առնես և առույգ շարունակես արշավդ :

5. Մի դնիր ուտելիքներ մասնավոր ծախողներից ,
վորովհետև նրանք կարող են ծախել փչացած ու վա-
րակված մթերքներ :

6. Վախեցիր սեռական հարաբերություն ունենա-
լուց պատահական ու անծանոթ կանանց հետ , վորով-
հետև հեշտությամբ կարող ես վարակվել վեներական
հիվանդություններով :

ՇՈՒ ՅԵՂԱՆԱԿԻՆ ԱՐՇԱՎԻ ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

1. Վարպետի արշավը դյուրացվի չող յեղանակին ,
քայ արա (հրամանատարի թույլատվությամբ) մուր-
դաշորերիդ ոճիքը :

2. Պողպետի չոգից չնեղվես , հշտքեն կատարեր

վերջ հեղձած արշավի ժամանակ ջուր խմելու բոլոր
կանոնները :

3. Մի ուտի խակ մրգեր և բանջարեղեններ , կա-
ցող ես սաամորսի խանդարում ոտանալ և շարքից
դուրս մնալ :

ԻՆՉՊԵՍ ՅՈՒՅՑ ՏԱԼ ԱՌԱՋԻՆ ՌԳՆՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՐԵՎԱՀԱՐԻՆ ՅԵՎ ՋԵՐՄԱՅԻՆ ՀԱՐՎԱԾԻ ԺԱՄԱՆԱԿ

Ջերմային հարվածը (тепловой удар) կարող է
տեղի ունենալ շատ տաք և հեղձուցիչ յեղանակին , յերբ
ամբողջ մարմինը շարժման միջոցին չափից դուրս տա-
քանում է : Արեվհարությունը տեղի չի ունենում գլխի
չափադանց շատ տաքանալուց արեվի ճառագայթների
ազդեցության տակ : Արեվհարության և Ջերմային հար-
վածի սկզբնականներին մեկին այն է , վոր կարմիր բա-
նակայինն սկսում է տատանվել ույս կամ այն կողմ և
տրված հարցերին չի պատասխանում : Յեթե
նրան ոգնություն չհասցվի , նա կարող է ուշա-
թափվել և վաշր ընկնել : Այդ պատճառով արեվահա-
րության և Ջերմային հարվածի նշանները նկատելուն
պես՝ պետք է՝ 1. Դուրս հանել հիվանդացողին շարքից ,
2. Հանել նրա վրայից սարքավորումը , քանդել ու բաց
անել մարդագրեհառի ոճիքը , թուլացնել շալվարի դո-
սին :

3. Պառկեցնել նրան սովերի մեջ մեջքի վրա և
դուխը սարձր պահել . 4. Հովհարել յերեսը (քամի
տալ) վերադուլի փելով կամ թաշկինակով . 5. Ջուր
տալ խմելու . 6. Գլխին դնել սառը ջրով թրջած թաշ-
կինակ կամ յերեսորբիչ , կամ թե չե գլխին ջուր ածել .
7. Յեթե այդ բոլորը չեն ողնի և հիվանդը կզաղարի
չնչելուց , այն ժամանակ պետք է արհեստական չնչա-
ռության դիմել :

ՍԱՌՆԱՄԱՆԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԱՐՇԱՎԻ
ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

1. Արշավի դուրս դալու նախորդակին կարգի բեր
պլխարկդ (шлем)։ յեթե հարկավոր ե տեղափոխել կո-
ճակները, վորդեօգի նրա թեկերը կիւ ծածկեն այտերդ։

2. Արշավի դուրս դալուց առաջ, վորքան հնարա-
վոր ե, լաւ չորացրու զգետներդ ու կոշիկներդ։ Թըրը-
ված կոշիկներով և զգետներով մարդ ավելի շուտ և
մըտում։ Գաղարի ժամին անմիջապէս մաքրիր կոշիկ-
ներդ ձյունից և յեթե հնարավորութիւն կա չորացրու։

3. Ստուգիր արդոյք չե՞ն սեղմում կոշիկներդ։
Զմեռն ավելի լաւ ե ունենալ աղաւ ու լայն կոշիկներ.
կարելի յե վրաներին փաթաթել մի ավելորդ զաւր.
փաթաթան. ջաշի այդ, աղաւ կոշիկներէ մեջ վտանքն
ավելի քիչ են մըտում։ Ոճիր կոշիկներդ կոշիկի ոճի-
նակով։

4. Փաթաթիր փոսերիդ, ամառվա և ձմեռվա փա-
թաթանների արանքում, խարակ թուղթ (լրագիր)։
Վտըն առաջ փաթաթում են ամառվա փաթաթանով,
հետո լրագրով, իսկ նրա վրայից ել ձմեռվա փաթա-
թանով։ Յեթե կոշիկը մեծ ե, ստոնամանիքի ժամա-
նակ, ողտակար ե պնել նրա մեջ թաղիքի (քիչա) կտոր
կամ չոր ծղոտ։

5. Արշավի դուրս դալուց առաջ ոճիր յերեսդ, ա-
կանջներիդ, ձեռքերիդ և վտեղերիդ մատները վորեւ
յուղով (վազելին, անաղի ճարս, յուղ), դրանով կը-
սրաշտպանես մարմնիդ ոճած մասերը սառչելուց։

6. Արշավի ժամանակ յերեք մի խմիր վոդեկից
խմիչքներ տաքանալու համար։ Նրանց զործածելիս ա-

չին ըողելին թվում ե խկապես, թե մարդ ապա-
մ ե, ըայց այդ զգացումը խաբուսիկ ե, վորովհետեւ
ողը քիչ հետո ավելի յեվս ցուրտ կղգա և նա տվելի
ճախ կսառչի, ավելի շուտ կմրսի, քան չխմողը։

7. Յեթ մարմնիդ վորեւ մասը սառել ե, պետք ե
յց դըսում, ստոնամանիքի մեջ մաթել ձյունով աշն-
ն ժամանակ, մինչև վոր կարմրի։ Տաք չենք մտնե-
ստուած մասը պետք ե ոճել վորեւ յուղով (վազե-
լ, անաղի յուղ)։

Կարմիր բանակային, հիշի՛ր և միշտ պախպանի
կանոնները, վորոնց մասին գրված ե այս հուշա-
որում։ Դրանով դու կամրացնես կարմիր բանակի
շուրմախութիւնը։

<< Ազգային գրադարան

NL0262955

2428

Գրքը է 5 կողմ.